

Farmakologie VNS – sympatikus. Uterotonika, tokolytika.

Farmakologické ovlivnění receptorů sympatiku

Sympatomimetika

Účinky a indikace

- α_1 – místní vazokonstrikce, dekongrese sliznic (nos, spojivka), mydriáza a ↓ NOT
- α_2 – snížení krevního tlaku (zpětnou vazbou)
- β_1 – stimulace převodního systému srdečního a myokardu
- β_2 – bronchodilatancia, tokolytika
- **Nepřímá S-mimetika** – psychostimulancia

Nežádoucí účinky

- při průniku do CNS: neklid, nespavost, možnost závislosti
- KVS: palpitace, tachykardie, arytmie, ischemické nekrózy, hypertenze

1.) *Neselektivní přímá sympatomimetika – endogenní*

- **noradrenalin** (všechny receptory, hlavně β_1 a α) - vazokonstrikce
- **adrenalin** (α i β podobně) – stresový hormon dřeně nadledvin, kardiostimulans, antialergikum (blok vyplavování HIS, bronchodilatace)
- **dopamin** - endogenní hlavně v CNS
  - Exogenně podaný:
    - Nízké dávky – dilatace cév mezenteria, srdce, ledvin
    - Střední dávky – stimulace myokardu přes β_1 -rec.
    - Vysoké dávky – vazokonstrikce přes α_1 -rec.
- **efedrin a pseudoefedrin** – stimulace dech. centra, bronchodilatace, psychostimulace, zvýšení srdeční frekvence; možnost závislosti – výdej s omezením

2.) *Nepřímá sympatomimetika*

- **MÚ:** blok re-uptake NA, inhibují degradační enzymy, vytěsňují NA ze zásobních vezikul = **zvýšují hladinu NA v CNS**
- IMAO (antidepressiva) – **moklobemid**
- **amfetaminy** (psychostimulanty, dobře pronikají HEB)
- **methylenfenidát** – selektivně zvyšuje NA v urč. oblastech mozkové kůry, které řídí soustředění (terapie ADHD)

3.) *Přímá selektivní α_1 -sympatomimetika*

- Vazokonstringencia, mydriatika, dekonescencia
- **fenylefrin, nafazolin, tetrazylin, xylomethazolin, oxymethazol, midodrin**

4.) *Přímá selektivní α_2 -sympatomimetika*

- **MÚ:** vazba na presynaptické receptory, zpětnou vazbou snižují aktivaci sympatiku
- **NÚ:** sedace, ortostatická hypotenze, při vysazení hypertenzní krize (down-regulace receptorů)
- **guanfacin, methyldopa** – antihypertenzivum pro těhotné
- **klonidin, brimodinin** – antiglaukomatika

5.) *Přímá neselektivní β -sympatomimetika*

- **izoprenalin** – kardiostimulans, působí jako adrenalin, ale déle
- **dobutamin** – $\beta_1 > \beta_2$, ↑ inotropie, vazodilatace (terapie šoku)

6.) *Přímá selektivní β_2 -sympatomimetika*

TOKOLYTIKA - **MÚ:** Selektivní agonisté β_2 -receptorů **dělohy**

- Navozují relaxaci hladké svaloviny těhotné dělohy
- I: předčasný porod
- **fenoterol, ritodrin**

BRONCHODILATANCIA - MŮ: agonisté β_2 -receptorů **bronchů**

- Úlevové léky při astmatickém záchvatu
- Krátkodobě působící: **salbutamol, fenoterol, terbutalin, hexoprenalin**
- Dlouhodobě působící: **salmeterol, formoterol, bambuterol, klenbuterol...**

Sympatolytika

1.) *Neselektivní α -sympatolytika*

a) **Námelové alkaloidy** – produkty *Claviceps purpurea*

- **MŮ**: komplexní; adrenergní, serotoninergní, dopaminergní receptory
  - Původní alkaloidy – účinek spíše **vazokonstrikční** (angiospasmy)
  - Dihydroderiváty – účinek především **vazodilatační**
  - Další deriváty – **dopaminergní** látky (bromokriptin, pergolid; LSD)
  - Účinek **uterotonický** – mohutný stah děložní svaloviny
- **ergotamin** – profylaxe migrény (5-HT receptory), IPLP čípky
- **ergometrin** – uterotonikum (poporodní atonie a krvácení)
- **dihydroergokristin, dihydroergotoxin** – vazodilatancia při poruchách prokrvení

b) **fentolamin** – antagonist α - a H-receptorů, terapie feochromocytomu

2.) *Selektivní α_1 -sympatolytika*

- Relaxace hladkých svalů (cévy, sfinktery, uretra, prostata)
- Antihypertenziva – **prazosin, terazosin**
- Uroselektivní – **tamsulosin** (benigní hyperplazie prostaty)
- **urapidil** – komplexní účinek přes adrenergní, serotoninergní a histaminové receptory, vazodilatans, mírné antihypertenzivum

3.) *Selektivní α_2 -sympatolytika* – yohimbin

4.) *β -sympatolytika*

- **MŮ**: β -blokátory = antagonisté β -receptorů
- $\downarrow$ síly stahu myokardu, $\downarrow$ vodivosti, $\downarrow$ spotřeby kyslíku myokardem, $\downarrow$ aktivaci RAAS systému ($\downarrow$ hladinu reninu)
- **NŮ**: negativní ovlivnění metabolických parametrů, bronchokonstrikce, bradykardie, u diabetiků mohou maskovat projevy hypoglykémie
- **I**: hypertenze, arytmie, angina pectoris a ICHS, thyreotoxikóza, anxieta, abstinenční příznaky (třes, palpitace), glaukom
- **REBOUND FENOMÉN** – vysazovat postupně!
- **KI**: AV-blokády, bradykardie, těhotenství; opatrnost u DM, astmatu, hyperlipidemií

Vnitřní sympatomimetická aktivita

- V klidu aktivace β -receptorů (agonistické působení), při zátěži a vyšších hladinách katecholaminů inhibice β -receptorů (antagonistické působení)
- Vhodná pro mladší, aktivní pacienty – zlepšuje toleranci zátěže, nižší tendence k bradykardii, nevhodná po IM, CMP

Rozdělení β -blokátorů

- NESELEKTIVNÍ BEZ ISA – **metipranolol, propranolol, timolol**
- NESELEKTIVNÍ S ISA – **pindolol, bopindolol, karteolol**
- KARDIOSELEKTIVNÍ S ISA – **acebutolol, celiprolol**
- KARDIOSELEKTIVNÍ BEZ ISA – **metoprolol, atenolol, bisoprolol, betaxolol, esmolol**
- VAZODILATAČNÍ (β a α receptory) – **labetalol, karvedilol**

UTEROTONIKA A TOKOLYTIKA - látky ovlivňující hladké svaly děložní

• UTEROTONIKA – vyvolávají nebo zesilují kontrakce myometria těhotné dělohy v období porodu (↑ tonus dělohy, podporují relaxaci děložního hrdla)

- **oxytocin** - působí kontrakce myometria gravidní dělohy při porodu (↑ f a amplitudu), ejekce mléka při kojení, i.v. podání → vazodilatace a ↓ TK

MÚ: vazba na oxytocinové receptory → vzestup intracelulární koncentrace Ca^{2+} , tvorba PG)

ind.: indukce porodu, zesílení slabých kontrakcí, k involuci dělohy po porodu, profylaxe/léčba děložního krvácení z hypotonie dělohy, podpora ejekce mléka

- dobré vstřebání z podkoží, svalů, nosní sliznicí (NE p.o.)

KI: tetanická kontrakce dělohy (asfyxie plodu), retence vody s hyponatrémií, otoky, hypotenze matky, bradykardie plodu

- **karbetocin** - syntetický derivát oxytocinu, delší úč.

- **prostanoidy** a deriváty:

dinoproston – syntetický PG, působí kontrakce děložního těla, relaxace děložního hrdla, působí v celém období gravidity (x oxytocin)

MÚ: stimulace receptorů spřažených s G-proteinem (uterotonika ↓ cAMP)

ind.: po lokálním podání užití ke zrání děložního hrdla a indukci porodu, abortivum, zástava krvácení z děložní atonie

NÚ: nauzea, zvracení, průjem, třesavka, ↓ TK, bronchokonstrikce (při i.v.)

alprostadil – abortivum, indukuje porod, **karboprost** – derivát PG, stimuluje motilitu GIT

– **námelové alkaloidy: metylergometrin** – působící kontrakce dělohy, zvýšení motility GIT

MÚ: stimulace α_1 rec. a blokáda 5-HT_{1D} rec. myometria, úč. za 5-10 min (trvá 2-6 hod)

ind.: použití jako uterotonikum (ergotamin se nepoužívá, mnoho NÚ), profylaxe nebo léčba děložního krvácení po porodu (i.v., III. doba porodní) při hypotonii dělohy

NÚ: bolesti břicha, nauzea, tinnitus, ↑TK, spasmus koronárních cév (stenokardie)

KI: v první a druhé době porodní

• TOKOLYTIKA – snižují motilitu a tonus těhotné dělohy

ritodrin, terbutalin, fenoterol

MÚ: stimulace β_2 -adrenergických rec (β_2 -sympatomimetika)

ind.: zklidnění předčasných kontrakcí při hrozím předčasném porodu po 20. týdnu těhotenství, asthma bronchiale, prevence hypoxie plodu nadměrnými kontrakcemi, hrozící RDS syndrom

NÚ: tachykardie, arytmie, hyperglykémie, hypokalémie, edém plic, retinopatie novorozenců, periferní vazodilatace, třes,

KI: eklampsie, DM, hyperthyreóza, poruchy srdečního rytmu, CAVE! průnik placentou (70-90% first pass effect), vyluč. ledvinami, tachyfylaxe

blokátory Ca^{2+} kanálů (nifedipin, nitrendipin) – prodloužení gestace s nízkou incidencí NÚ

atosiban – polypeptid, kompetitivní antagonist oxytocinu, úč. do 10 min, trvání 12h

ind.: oddálení předčasného porodu

NÚ: nauzea, zvracení, děložní hypotonie (↑ ztráta krve), méně než předchozí!

magnesium sulfát (sporný tokolytický účinek)